

Ročník XVI.

1922.

Číslo 3.—4.

Vychází čtyřikrát do roka. — Předplácí se na rok
Kč 5 —, do ciziny Kč 7 —.

Cena jednotlivých sešitů uda se zvlášť podle tiskových
— — — — — archů. — — — — —

Obrana víry.

Vydává Tisková Liga v Praze.

Redaktor

Tomáš Jos. Jiroušek.

O spravedlivé rozluce církve a státu.

Několik námětů na uvážení všem lidem
dobré vůle v československé republice.

Napsal VÁCLAV OLIVA.

Cena 3 K.

V PRAZE.

Knihtiskárna družstva Vlast v Praze. — Nákl. Tiskové Ligy
v Praze-II., Žitná ul. č. 26 n.

Divadelní hry pro jeviš

Nákladem družstva Vla

Kaplička na Šumavě. Činohra. Svec-Blanický K 3·20.

Vězeň na Krivoklátě. Historická hra. Jos. Hais-Týnecký. K 2.—.

Přemysl Otakar. Hist. tragedie. Boh. Bouška K 2·

Cholera. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký. K 1·20.

Nešťastná tragedie. Veselohra. Jos. Hais-Týnecký. K —·80.

Morávková rodina na venkově. Veselohra. A. Dostál. Cena K 1·20.

V zápasech. Sociální obraz. Jos. Hais-Týnecký. K 2·40.

Vesnická královna Helenka z pazderny. Činohra. Loučenský. Cena K 1 20.

Pro živou vodu. Báchorka. A. Dostál. K. 1·60.

Tovární dělnice a její dva milenci. Obraz ze života. Loučenský. K. 1·20.

Vonný dech Vánoc. Vánoční zpěvohra. Dr. M. Kovář. — Jan Ev. Zelinka K 14.—, text K 1·20.

Uvitání Ježíška. Vánoční činohra. Dr. M. Kovář — Jan Ev. Zelinka. Vydání dvoje pro hochy a pro dívky. K 1·20.

Na dušičky. Hra pro děti. Alois Dostál. 80 hal.

Štědrý den chudých a bohatých. Vánoční hra pro děti. Alois Dostál. K 2.—.

Na cestě k Betlému. Vánoční hra. L. Grossmannová-Brodská. K 8.—.

Vojín Kristův. Histor. hra. Aurelius Tacitus. 40 h.

Koleda dítek. Dr. M. Kovář. — J. E. Zelinka. 32 h.

Když je nouze nejvyšší. Obraz ze života. Ant. Voborský. K 1·20.

Návštěva. Pohádka. Ant. Voborský. 50 hal.

Věstec svému národu. Solový výstup. T. J. Jiroušek. 80 hal.

Sněhulka o vánocích. Dětská hra. 50 hal.

Právo provozovací zdarma při odebrání nejméně 5 exemplářů.

K cenám všech brožur a divadelních her připočítává se dočasná 10% přírážka.

„Orel“ „Omladina“

NOVINKA.

„NAŠE PÍSNÍČKY“

125 českých, moravských a slovenských
národních písniček pro naše spolky,
hlavně orelské jednoty a lid. Omladinu.

Cena Kč 3.—.

Zasílá Družstvo Vlast, Praha-II, Žitná
ulice čis. 26 nové.

V. O. Hlošina:

**O poměru Karla Havlíčka
Borovského k náboženství.**

Vhodné pro katol. řečníky. Vyšlo k oslavě
stých narozenin Havlíčkových.

Cena Kč 3.—

Administrace družstva Vlast, Praha-II-570.

Praktický spolkový rádce.

Příruční knížka pro zakladatele spolků, předsedy
jednatele, řečníky, organizátory, agitátory a vůbec
pro každého člena spolků československých. Sestavil

T. J. Jiroušek. Cena 1 K.

Objednávky vyřizuje

administrace Vlasti v Praze-II. Žitná ulice č. 26 n.

O spravedlivé rozluce církve a státu.

Několik námětů na uvážení všem lidem
dobré vůle v československé republice.

Napsal VÁCLAV OLIVA.

V Praze 1922.

Tiskem a nákladem Družstva Vlast.

I.

Na předlohách zákonů o rozluce církve a státu v republice československé dle časopisů dobře informovaných pracuje zvláštní meziministerská komise za předsednictví ministra školství a národní osvěty Dr. Vavra Šrobára. Proslýchá se, že jest připraven návrh na zavedení laické morálky jako povinného předmětu. Mimo to malým školským zákonem mají se upravit školní poměry při vyučování náboženství. Konečně mají se katolíkům vnutiti náboženské obce, církvi má se vzíti vedení matrik, má býti uzákoněno spoluužívání kostelů a jiných budov církevních a správa katolických hřbitovů má přejíti od církvi do rukou obcí nebo státu.

Alespoň kulturní výbor senátu dne 10. února 1922 usnesl se při projednávání petice stran odluky církve a státu na doložce, v níž se žádá vláda, aby úprava poměru státu a církve byla provedena tak, aby svrchovanost státu při úpravě tohoto poměru v externích věcech církevních byla zachována. Dále týž

žádá, aby spoluužívání kostelů a jiných budov církevních, jakož i vedení matrik bylo spravedlivě rozřešeno. Místa učitelů náboženství československého mají býti zřízena všude, kde bude toho potřeba. Ve státním rozpočtu má býti pamatováno na potřeby církve československé. Také je žádoucí, aby procesy a soudní vyšetřování, jakož i rozsudky ve věcech církevních vyvolané nedostatkem zákonodárství čsl. republiky byly v zájmu pokoje zastaveny, případně abolovány, vyjímajíc násilné trestné činy.

Dle toho tedy při rozluce církve a státu v československé republice bude stát domáhati se svrchovanosti ve všech stýčných bodech obou mocí mimo obor čistě interní, t. j. u katolické církve mimo její dogmata jak víry tak mravů. Proto bude hleděti provésti spoluužívání kostelů s církví československou, uzákoniti spoluužívání far a všech budov církevních, osvojiti si monopol vedení státních matrik, disponovati se všemi hřbitovy a odstraniti z vyučování školního náboženství jakožto povinný předmět. S osvojením si vedení matrik zavede stát také povinné občanské manželství a s úpravou náboženství ve školách povinné vyučování laické morálce. Nevadí, že při tom všem stát chce „spravedlivě“ postupovati, protože jiná zajisté byla spravedlnost zákoníků a

fariseů a jiná byla spravedlnost Syna Božího čili, že spravedlnost má více tváří a to dle toho, jak kdo křesťansky smýšlí a věří, t. j. nevěří.

Naproti tomu jisto jest, že stát a církev či církev a stát, jak doložil veliký papež Lev XIII. dne 10. ledna r. 1890 zcela důsledně a přirozeně patří k sobě, protože svornost, bratrství, jednota a láska jsou ideálem všech poměrů na širém světě. Proto rozluka moci duchovní a světské byla od pradávna přáním toliko kruhů liberálních, sociálně-demokratických, volnomyšlenkářských, svobodozvednářských a čistě materialistických, kdežto směry, státotvorné vycházely vždy z předpokladu, že i moderní a nejmodernější stát nemůže žít bez náboženství a že tudíž každý stát má a musí zejména k náboženství křesťansko-katolickému, jakožto víře zjevené, zaujímati blahovolné a přátelské stanovisko. To bylo také pohnutkou, proč němečtí biskupové ve svém pastýřském listu ze dne 1. listopadu 1917 prohlásili, že jenom tam může nadejít rozluka církve a státu, kde stát zneužívá svého poměru k církvi k jejímu potlačení a vyhubení, v kterémžto případě ze dvojího zla voliti jest zlo menší.

Církev Kristova jest totiž společností viditelnou a důsledně skládá se z lidí či státních občanů, čímž vstupuje na půdu společ-

čenského spoluzití, pro něž právě stát je zřízen. Kdo chce tedy stát a církev rozlučovati, chce vlastně rozlučovati společnost lidskou od lidské společnosti. Nepadá tu ani na váhu, že církev řídí poměry duchovní a stát poměry světské, neboť jako člověk, skládající se z těla a z duše, nemůže býti bez své záhuby či smrti rozdělen v duši zvláště a v tělo zvláště, tak také celá společnost na určitém území žijící, t. j. stát nemůže bez své záhuby se rozlučovati v poměry duchovní a v poměry světské. Proto i v těch státech, kde i nejprísnější rozluka církve a státu se provedla v zákonech a na papíře, zůstaly přece vždy styčné body mezi obojí mocí a místo rozluky nastoupil jakýsi *modus vivendi*, t. j. vzájemná šetrnost, čímž nejlépe podává se důkaz o nutnosti zákonnitého poměru, nechceme-li již mluvit o přátelství, mezi církví a státem.

Tento zákonnitý poměr v různých stoletích ovšem byl různý. Vědecká systematika alespoň vynasnažila se vtěsnati jej v jisté formy základní. A tu, aniž bychom přihlíželi k jednotlivým zvláštnostem anebo podružnostem, rozeznávati sluší celkem čtyři způsoby úpravy poměrů mezi státem a církví.

První způsob záleží v tom, že církev prostupuje stát, t. j. že stát podrobuje se ve všem učení církve a dle jejích zásad upra-

vuje své zevnější i vnitřní zákonodárství. Tento způsob zavládl ve středověku v říši římsko-německé a možno jej vřaditi pod právní formy, naznačené slovy: theokratie, t. j. bohovláda, hierokratie či svatovláda a církevně-vládní státní system.

Druhý způsob zase je opakem prvního, t. j. stát ovládá církev a považuje její všechny zevnější i vnitřné, ba i dogmaticko mravní záležitosti za obor své působnosti tak, že sám je vede, pořádá a jich k svým sobeckým účelům využívá. V právní mluvě píše se pak o caesaropapismu či císařopapežství, ježto panovník stává se papežem církve na svém území, o territorialismu, t. j. územním náboženství a státní církvi či josefinismu.

Třetí způsob bývá nazýván odlukou církve a státu a v zásadě nepraví ničeho více, než že ani prvý, ani druhý způsob nemá při poměru státu k církvi platnosti. Proto dle způsobu tohoto neusiluje ani stát o podrobení si církve, ani církev o vliv na záležitosti státní. Prostě i stát i církev řídí jenom své vlastní záležitosti. Při tom, jak samozřejmo, může se také vyvinouti celá řada pozitivních a přátelských vztahů mezi oběma. V tom případě právo připomíná koordinaci, t. j. stejnoplatnost, kde stát i církev stejné používají ve svých záležitostech váhy tak, že stát

uznává akty církevní a církev akty státní, aniž by, jak dodávají právníci, měly si co říci.

Konečně je ještě rozluka církve a státu, o níž sami protestanté poznamenávají: „Rozluka církve a státu nastupuje tehdy, kdy stát bez jakékoliv souvislosti ke všem starším formám poměru mezi těmito oběma mocemi, bezohledně si umíní považovati církev za to, čím vlastně u toho, kdo by vůbec naprosto neuznav velkých dějinných fakt, pouze svrchovaností státu se řídil, církev by byla, totiž za spolek poddaných, kteří za zvláštním náboženským účelem se shromažďují a jenž podléhá všeobecným zákonům o dovolenosti jakýchkoliv jiných spolků. To je naprostá a úplná odluka, t. j. vlastně roziuka církve a státu.“ (Sr. „Realencyklopaedie für protest. Theologie u. Kirche“, XVIII., 708.)

Při tom není snad ani třeba připomínati, že ve skutečnosti z uvedených čtyř způsobů poměru mezi církví a státem ani jediný nedá se kdekoliv dosvědčiti dějinným faktem, t. j. že uvedené rozdělení má do sebe spíše ráz akademický a filosofický či prostě scholastický nežli historický, poněvadž nižádný z těchto způsobů ve své naprosté limitaci (čistotě) nikdy neexistoval a pro prevelikou rozmanitost života církevního a státního ani existovati nemůže. Proto tedy i odluka i rozluka i obojí způsob spojení církve a

státu, jak v dějinách od vzniku obou až do naší doby se utvářily, jsou vlastně jenom větším nebo menším přiblížením se k uvedeným systémům tak, že vždy a všude, i za největšího útisku církve od státu, došlo posléze k nějakému *modus vivendi*.

Rozluka ovšem moderním státníkům se nejlépe zamlouvá. Důvody toho jsou mnohé. Protestant Otto Mayer dí o tom krátce: Rozluka církve a státu zamlouvá se státu pro svou „velkolepou“ jednoduchost, již v sobě chová. Vždyť mimo důležitější křesťanské společnosti, jež církvemi slují, vytvořily se znenáhla pod ochranou moderní náboženské svobody přetčetné menší náboženské společnosti (církvíčky), jež stát považuje za rozličné stupně spolků, korporací a privátních náboženských svazů a dle toho s nimi také jedná. Po rozluce však rozdíl mezi církvemi a církvíčkami mizí a stát jedná se všemi náboženskými společnostmi dle stejné formule. A to je dle mnohých státníků nejspravedlivější . . .

Applikujeme-li však to, co posud jsem uvedl, na poměry československé, seznáme, že vládní snaha o úpravu poměru mezi církví a státem u nás ponese se směrem krajně církvi nepřátelským. Alespoň naše vláda výslovně mluví o rozluce a o svrchovanosti státní při ní, chce setřítí rozdíl mezi církví katolickou a ostatními církvíčkami, chce z ka-

tolické církve vytvořiti pouze náboženský spolek, chce náboženství vymýtiti ze škol, anebo alespoň z povinného vyučování, chce zprofanovati (sesvětšiti) katolické hřbitovy, chce snad také docela kněžím československým z náboženské Matice dáti právo na kongruu atd., slovem jednati „spravedlivě“, ale ve smyslu „stejně formule“ pro všechna vyznání. Takové jednání ovšem katolický lid přijmouti nemůže, ježto dle jeho nejvnitřnějšího přesvědčení spravedlivá rozluka církve a státu, již samozřejmě se nikdo za daných poměrů v Čechách nevzpírá, záleží docela v něčem jiném . . .

II.

Spravedlnost, a to naprostá a objektivní, jest požadavkem všelidským a mezinárodním. Proto jest také požadavkem československého státu, požadavkem církve a náboženství. Alespoň nikde a nikdy nespravedlnost nezáří tolik jako v právním státě, jímž přece zásadně je mimo komunisty každý moderní stát, a v záležitostech náboženských. Vždyť náboženství a z něho plynoucí spravedlnost jsou nejvyššími statky od počátku pokolení lidského na zemi u všech národů. Proto, kdo utiskuje lidstvo v jeho náboženském přesvědčení anebo ve volném výkonu jeho, prohře-

šuje se těžce na spravedlnosti a na lidské důstojnosti vůbec.

V církevním či papežském státě, pokud tento existoval, žili katolíci, židé a protestanté. Tehdy blažené paměti Pius IX., při rozmluvě o vzájemných vztazích tří připomenutých konfesí s jich státem, řekl biskupovi Dupanloupovi: „Protestanté a židé požívají v mém státě naprosté náboženské svobody. Nikdo nesmí zasahovati do vnitřních záležitostí jich náboženských společností. Úřady správní nesmějí činiti rozdíl mezi katolíky, protestanty a židy. Majetek sekt je právě tak posvátným, jako majetek státu a církve. A totéž platí o nezadatelných právech všeho druhu, pokud tato zhoubně nedotýkají se veřejné mravopoctnosti. Vážíme si práv všeho lidu.“ A tento názor velikého suverena našel souhlasu všeho intelligentního světa. Zajisté právem. Vždyť v něm obsažen jest princip státní spravedlnosti k náboženství a k církvi.

Československý stát je státem kulturně právním. Rovněž katolická církev jest kulturně právním ústavem. Proto důsledně při jich rozluce právní stav na obou stranách musí býti zachován. Tak káže železná nutnost a přísná spravedlnost. To týká se nejen církevního majetku, ale i všech ostatních zřízení. Proto při úpravě majetkových po-

měří mezi československým státem a církví dle požadavku spravedlnosti má této býti ponechán veškeren její majetek se všemi jeho právy a výhodami. To je „conditio, sine qua non,“ t. j. požadavkem, bez něhož spravedlivé rozlučky vůbec není, případně nebude.

Dle subjektu totiž, na němž a s nímž všechny věci existují, sluší rozeznávat majetek či věci světské a církevní, t. j. věci, jež náležejí světským fysickým či morálním osobám anebo církvi. Vše, co náleží církvi, nazývají právníci latinským výrazem „res ecclesiasticae“, t. j. věci církevní tak, že v nejširším slova smyslu věcmi církevními je mimo osoby duchovní vše, co církvi patří, ať již jsou to „res spirituales“, t. j. věci duchovní, anebo „res sacrae“, t. j. věci posvátné či „bona ecclesiastica“, t. j. statky církevní, kteréžto dělí se v „peculium ecclesiae“, t. j. v majetek kostelní a v „bona beneficialia (beneficium)“, t. j. v majetek farní.

Poněvadž však věci duchovní, jako na př. jsou svátosti, bohoslužby a p. již svým účelem a vnitřní cenou vymykají se jakémukoliv zasahování v ně se strany státu, jest samozřejmo, že při rozluce může se jednati pouze o věci posvátné, jako na př. jsou kalichy, monstrance, paramenta či mešní roucha

atd. a o statky církevní ať kostelní, ať farní, ať řádové, ať duchovenstva světského. A tu, nechce-li a nemá-li se stát dopustiti samozřejmé nespravedlnosti, abych ničeho nepřipomínal o násilnostech a bezpráví, dlužno při rozluce z připomenutých věcí církevních ponechatí církvi všecky i s jich právy a výsadami.

Než, to není vše. Poněvadž církev je ústavem kulturně právním, vyžaduje dějinný i vnější její rozvoj, pokud tento ovšem při dogmatech věro- i mravoučných jest vůbec možným, ve všech krajích státu úplné svobody při pastýřsko duchovním jejím působení, při konání bohoslužeb, zřizování nových církevních budov, ať kostelů, ať far, církevních monumentů, jako sv. křížů, posvátných soch atd., církevních škol, při konání misíí a různých pobožností, povolávání cizích, t. j. mimo území státní bydlících a usazených duchovních ke službám a k úřadům církevním, při tvoření nových farních obvodů, při náboženském vyučování ať v kostele, ať ve školách, při hlásání slova Božího a p. Vždyť jenom tenkrát mohlo by se opravdu bez jakékoliv nadsázky prohlásiti, že nejen v československém státě není náboženské nesvobody, ale že tu zavládla naprostá náboženská svoboda.

Alespoň již roku 1888 při druhém vydání své „Apologie křesťanství se stanoviska mravů a kultury“ napsal dominikán Fr. Albert Weisz: „Nejhlubší urážkou u čestného muže bývá, musí-li dáti si vyčísti, že zaujímá místo, jež mu nenáleží, t. j. že odnímá jiným jich místo i práva. Se zlodějem a lupičem nechce nikdo obcovati. Je to zcela přirozeno. Nejlepším však důkazem, že člověk není lupičem a že je v právu, bývá, že sám uznává právo ostatních. Proto nejkratší cestou tomu, kdo hledá spravedlnost, jest, že sám ke všem spravedlnost zachovává. Lidská společnost však za naší doby žije tak, že nebývají to právo a spravedlnost, na něž nároky si činiti může. To platí o všech jejích součástkách a tedy také, a snad nejvíce o státech. Než právě na nich můžeme poznati, kam nespravedlnost vede. Kdo sám je nespravedliv, bývá mu i nespravedlností splaceno. Společnost lidská alespoň tak dlouho již církvi spravedlnost upírá a státy tolik již na ní spáchaly bezpráví, že by vůbec o spravedlnosti nedalo se ani mluvit, kdyby bezpráví vždy, dříve nebo později, nebylo zase bezprávim oplaceno . . . Mají-li tedy státy a společnost opětně naléztí spravedlnost, musí samy vůči všem jednotlivým svým obyvatelům právě tak, jako vůči všem členům společnosti a především vůči církvi,

právo uplatňovati* (D. c. IV., 945), t. j. právo zachovávatí a dle něho postupovati či si právně počínati.

Nevadí, že moderní stát, aby ospravedlnil bezpráví na církvi, t. j. církevním majetku a na církevních právech páchaná, pomáhá si frásení o sekularisaci, zabrání a konfiskaci majetku, o jmění mrtvé ruky a p. Vždyť sekularisace není se stanoviska mravně-právního právě tak dovolena, jako konfiskace, anebo „zabrání“, byť toto dělo se i se svolením, za assistance, z vůle či docela rozkazu státu. Alespoň, pokud zůstane v platnosti „Desatero přikázání Božích“ a zákon přirozený, jenž velí každému nechávati, což jeho jest či, pokud krádež a lup budou zakázány, potud bude zakázanou i saekularisace, konfiskace a zabrání každého majetku a tím více majetku církevního.

Proto správně poznamenává Fr. Brors: „Pokud loupež jest zakázaná, potud není dovolenou ani sekularisace, jež, mluvíme-li čestně a upřímně, jest církevní loupeží, t. j. nespravedlivým odnětím církevního majetku se strany státu. Kostely a kláštery mají právo, samým Bohem jim dané, aby mohly míti majetek. Než, protože sekularisace majetek těmto ústavům ve vlastním slova smyslu násilně bere či loupí, jest sama nejen loupeží, ale i dle kánonu 1495 nového zá-

konníka církevního svatokrádeží „, nebo jinde: „Výraz o jmění mrtvé ruky byl vynalezen od nepřátel církve a má znamenati, že církevní majetek bez užitku a mrtvě leží, což, jak samozřejmo, jest nepravdivou pomluvou, protože církevní pole právě tak rodí jako pole rolníkův. Výrazu toho však bývá s velikou oblibou užíváno v dobách kulturního boje, aby jím církvi nepřátelská vláda mohla ospravedlniti církevní loupež, t. j. loupež na církvi spáchanou. Tu však platí známá zásada: „Qui mange du pape en meurt“. (Klipp und klar, 388 a 444).

Z těchto důvodů, jakmile československý stát opovážil by se jakýmkoliv způsobem sáhnouti na církevní majetek anebo na nezadatelná církevní práva, ať již by svému činu dal jméno jakékoliv, bude přísnou povinností všeho katolického lidu, veškerého církevně smýšlejícího duchovenstva a všech poslanců, jimž blaho státu jest nade všecko, právě tak jako těch, kdož stát řídí a spravují, aby této nespravedlnosti bylo zabráněno. Kam alespoň státem zabrání církevního majetku by vedlo, a jak by tohoto k blahu všeho lidu bylo používáno, jest patrné z výsledku faktického záboru, byť, tento byl skryt mnoha jinými a méně jasnými slovy, farních pozemků a ze všeobecně „překvapujícího“ výsledku o pozemkové reformě

vůbec. A kam zase by dospělo zabírání státem církevních práv a svobod, ukázaly dějiny josefinismu, kdy svrchovanost státní v oboru církevním slavila triumfy, a epocha kulturního boje v Prusku, kdy na sta církví věrných kněží nespravedlivě strádalo v žalářích . . .

Katolický lid ovšem v boji a zápasu za majetek i práva církve nemůže od nikoho čekat ani nejmenší pomoci. Musí prostě pomoci si sám. Vždyť protestanté ústy Otty Mayera doznávají: „Činí-li si stát nároky, aby mohl rozhodovati o zevnějším pořádku v církvi, protestanté ničeho proti tomu nenamítají. Toto rozhodování, jak v době tak zvaného kulturního boje se vyjádřil pruský ministerský předseda ve sněmovně poslanců, nemá pro vnitřní život náboženský u protestantů nijakého významu.“ (D. c. 719.) Proto při sněmovním projednání rozluky církve a státu v československé republice konec konců všecky politické strany pravděpodobně postaví se na nespravedlivé stanovisko „stejně formule“ a budou podporovati utlačení katolíků. Alespoň politická „nálada“ pro to již hluboké zapustila kořeny.

III.

Při zmínce o rozluce církve a státu v republice československé mnoho se mluví o kompromisu v předpokladu, že jím dá se uspořádati to, co jinak by narazilo na vzájemný tuhý odpor obouúčastněných stran. Tu velmi dobře uvedly moravské „Občanské Noviny“: „Taktika držitelů moci v republice československé jest věru vychytralá. Kompromisy snaží se dosáhnouti různých koncesí ve věcech náboženských a školských, aby pak tím snáze a jistěji dosáhla via facti svého cíle, po němž socialisticko-nevěrecká většina, náhodou nyní ve státě vládnoucí, touží, totiž odkřesťanění školy a státu a ožebračení a zotročení církve. Taková taktika jest dle úsudku našich atheistů (nevěrců) nejlepší. Jed prý se podává po částech, takže neusmrtí okamžitě . . . “

Než, na tom neměl týž vážný list dosti. Alespoň připojil dále: „Kompromisy jsou však možny jenom v otázkách časných, jako jazykových, politických, národohospodářských, socialních a j., ale nikdy ve věcech, týkajících se věčných pravd náboženských církve katolické a ve věcech svědomí. Proto také s naprostou rozhodností odmítáme možnost takovýchto kompromisů . . . “

Jest ovšem nesporné, že kompromisy, poněvadž jsou to vlastně oboustranné smlouvy, jsou mravně dovoleny, ač za podmínek pro dovolenost smluv vůbec stanovených. Jest také dále jisto, že politické kompromisy mnohdy jsou pro blaho národa i nutny, byť při nich vždy obě, kompromis uzavírající strany, musily ze svých požadavků slevovati, což zase méně odpovídá naprostým zájmům pravdy a přesvědčenosti. Za to nejsou možny kompromisy, při nichž jedna strana všechno ztrácí a druhá získává, anebo kompromisy, kde jedná se o nezadatelná práva, totiž o práva božská, věčná a eminentně církevní.

Z toho důvodu není také možným při rozluce církve a státu kompromis o tak zvané stejné formulě či právně církevní uniformitě, ježto formule tato staví do stejné řady pravdu a blud, církev Kristovu a různé církve i církvíčky, založené od lidí, a odporuje historické pravdě. Pokud totiž kdo věří v Ježíše Krista, Syna Božího a v jeho vykupitelské dílo se založením jedné, svaté, katolické a apoštolské církve, zajisté nemůže naprosto nikdy kompromisovati se státem, jenž by do téže řady s církví katolickou uváděl církev československou, založenou teprve r. 1920 několika odpadlými kněžími, jenž by do stejné řady kladl manželství svátostné a ci-

vilní, jenž by do stejné rady umísťoval školu náboženskou se školou bezbožeckou a p.

Mimo to žádná z církví, u národa československého existujících, nemá tolik historického práva v československé republice jako církev katolická. Vždyť církev tato byla první, jež z mrákot pohanských přivedla Čechy, Moravany, Slováky i Slezáky ke Kristu, zatím, co o ostatních církvích dějiny posud ani nevěděly. Jest ovšem moderním zjevem, že v demokratických státech méně se klade váhy na historická práva a na historickou kontinuitu, ale tím ještě není řečeno, že těchto práv není, anebo že nemají se uznávati. Vždyť demokracie jest ve svém právním jádře vlastně uznáním všech spravedlivých práv vůbec a tedy do jisté míry i práva historického, ježto toto právo všeobecně za spravedlivé se uznává.

Proto, má-li se při rozluce církve a státu v republice československé postupovati spravedlivě a správně, jest nutno nejen „stejnou formuli“ zavrhnouti, ale jest třeba s každou církví jednati zvlášť, a to dle jejího dogmaticko-právně-dějinného významu a postavení. Dle těch však u katolické církve k projednání rozluky její se státem není oprávněn u nás sněm, t. j. poslanci, ale ti, kdož stát i církev reprezentují. A těmi zajisté se strany církve jsou římský papež, anebo jeho ná-

stupce v republice, totiž papežský nuncius s episkopátem a se strany státu president se svou vládou t. j. ministry. Proto jest již vlastně nespravedlností, předkládá-li se projednání rozluky parlamentu, a to tím více, protože československý sněm ve skutečnosti není obrazem náboženského smýšlení národa československého, ale toliko jednotlivých jeho poslanců, anebo nanejvýš jednotlivých jeho politických stran, dovoleno-li o náboženském smýšlení politických stran vůbec mluvit.

Dojde-li tedy k projednávání rozluky katolické církve s republikou československou na pražském sněmu, a to bez svolení Apostolské stolice, dlužno toto projednávání považovati za útisk a za výjimečné zkrácení práv církve Kristovy či za násilí, jemůž katolický lid měl by mocně již předem se oprítí důrazným požadavkem petičním a jiným za účelem, aby rozluka, nutnou-li vůbec, byla projednána tam, kam vlastně její projednání dle ústavy, dějin a práva církve patří. Škoda, že katolíci v československé republice tak málo váží si svých práv, ač z míst nejvyšších obdrželi pokyn, že jich budou míti tolik, kolik si jich dobudou a obhájí, neboť budou-li mlčeti, ztratí kompromisy pomalu, aniž by si toho byli vědomi, všecko . . .

Při tom nikdo nesmí se dáti másti slovem o suverenitě státu, neboť tato vlastně zavádí ve věcech církevních hrubý a odsouzení hodný byzantinismus. Alespoň Napoleon při poradách o konkordátu s Apostolskou stolicí, jímž měly se pro Francii upravití záležitosti církevní, prohodil významnou větu: „La souveraineté n'est rien, si elle n'est pas tout,“ čímž nejlépe označil pravou podstatu státní suverenity. Státní suverenita tedy a byzantinismus je v ohledu církevním vlastně jedno a totéž.

A tu, ač dle známé bully papeže Boniface VIII. ze dne 18. listopadu r. 1302 „Unam sanctam“ Bůh světskou moc svěřil státu a církevní moc papeži, byzantinismus usiluje dle vzoru byzantských či cařihradských císařů od dob čtvrtého století všecku církevní moc strhnouti na sebe Proto, když ve dvanáctém věku dosáhl svého vrcholu, jak dí mnou již připomenutý Brors, „žádal dle římsko-pohanského vzoru v ohledu politickém a náboženském otrockou porobu církve pod státní moc, zatím, co tuto nespravedlivě povýšil až na stupeň božství.“ (D. c. 65.)

Dle toho, má-li se rozluka u nás provésti za suverenity státu, jak vyjádřil se kulturní výbor senátu republiky československé dne 10. února 1922, máme se vlastně kul-

turně vrátiti do dob pohansko-římských, kdy stát byl lidu bohem a církev žila v otrocké státní porobě. A to je opravdu vlastním cílem rozluky, to je nesporným cílem volno-myšlenkářů, svobodných zednářů a socialistů, a to je toužným cílem vládních kompromisů. Sapienti satis či „Moudrému stačí“ . . .

IV.

Nejdůležitějším problemem při rozluce církve a státu v československé republice bude zajisté, jako tomu bylo všude jinde, otázka církevního majetku, t. j. všeho toho, co církevním právem bývá nazýváno „res ecclesiasticae“ či věci církevní. Stát bude usilovati v tomto směru buď o naprostou, nebo alespoň částečnou, ač co největší sekularisaci. Církev či v našem případě, kdy dle všech známek rozluka bude se projednávat na pražském sněmě, její zástupce, strana lidová, se všemi poslanci, kteří k ní při tomto bodě přistoupí, učiní si cílem církvi majetek její zachovati. A to zcela správně, neboť již z pojmu rozluky plyne, že obě z rozlukových stran mají právo ponechat si své do posledního haléře a do nejmenšího práva.

Namítal-li by kdo, že má-li se církvi ponechat všechen její majetek a mají-li zů-

stati všechna její práva, vlastně není třeba rozluky, nutno s ním opravdu souhlasiti, neboť není to církev, jež rozluku vyvolává a ji chce, ale stát, t. j. radikálně-nevěrecké strany politické. Proto dvojnásobně by bylo nespravedливо, aby stát při rozluce, již sám proti vůli církve vyvolává, chtěl ještě majetkem a právy církve snad se obohatiti.

Strany církvi nepřátelské ovšem správně tuší, že se stanoviska právního bez násilí církev o svůj majetek oloupiti se nedá. Proto vlivem církve československé usilují, jak tato dne 13. února 1922 na pražské schůzi v „Lucerně“ zvláštní resolucí prohlásila: 1. o znárodnění chrámů a svatyní v československé republice, prohlášením jich za jmění obecní, případně zemské nebo státní a pokojné jich spolu užívání a vzájemné vydržování, 2. o paritní rozdělení kultové dotace ze státního, zemských a obecních rozpočtů, 3. o urychlené systemisování míst učitelů náboženství československého na školách nejen národních, kde už částečně započalo, nýbrž také na státních školách středních a 4. o zřízení náboženské fakulty nebo případně přeorganizování Husovy evangelické fakulty v Praze.

Nejpřednějším tedy úsilím a jaksí hlavním bodem u odstavce o majetku církevním při projednávání rozluky církve a statu v republice československé má býti zákon o spolu-

užívání katolických kostelů s církví československou. Pravím s církví československou, poněvadž ostatní společnosti náboženské buď mají své vlastní chrámy, anebo konají své bohoslužby v domech privátních, případně i pod širým nebem a kostelů nepotřebují. Pouze tato církev o katolické chrámy stojí, je „zabírá“, t. j. protiprávně krade a v nich usaditi se touží. Je proto velmi příznačno, že československá vláda pouze pro jednu sektu míní sekularisovati katolické kostely a nastoupiti mimoprávní cestu.

Zjev tento není ovšem v dějinách neznámým. První, pokud známo, katolické chrámy zabírali kacíři Albigenští a po nich Bismark pro starokatolíky v Prusku a v Německu vůbec. Spoluužívání tedy katolických chrámů je čin kacířský a německo-bismarkovský. Alespoň o Albigenských čteme: „Přepadali katolické kostely, vynucovali si jich spoluužívání a kde jim v tom katolíky bylo bráněno, vyloupili svatyně, zavraždili své protivníky a zvláště jich kněze. Tak zpustošili celé kraje, znesvětili katolické chrámy, roztloukli posvátné nádoby a obléknuvše se v roucha kněžská pobíhali po venkově, zatím, co jich ženy z posvátných rouch ušily si obyčejný šat.“ (Sr. „Der heilige Franciscus von Assisi“ od P. Filiberta Seeböcka, 72) a o Starokatolicích v Německu napsal

profesor Schulte: „V Prusku a Bádensku na pokyn Bismarkův byl . . . dne 15. června r. 1874 vydán zákon, jímž bylo prohlášeno uznání starokatolických obcí, jakož i ospravedlněn nárok jich na spolužívání katolických kostelů a spoluupotřebení církevního jmění.“ (Sr. Realencyklopaedie, d. c. I., 418 n.)

Že však pruský a bádenský zákon o spolužívání katolických kostelů nebyl vůbec vlastně ani zákonem, žádáme-li totiž od zákona, jakožto první jeho podmínku, spravedlnost, netřeba zajisté zvláště připomínati, ježto násilí nikdy nemůže státi se spravedlností. A že opravdu spolužívání katolických kostelů, byť bylo odhlasováno od kohokoliv a kdekoliv, jest a zůstane vždy násilím, a to sverepým násilím a svatokrádeží, jest patrné z platného dosud zákonodárství státního, i církevního a z historického vývoje o církevním jmění vůbec.

Prvními totiž prameny církevního jmění byly milodary věřících, jež apoštolové sbírali a spravovali. Vládla tedy církev hned od svého vzniku vlastním jméním, jež naprosto se lišilo od jmění obecního, zemského, státního, ba i privátního. Dokud však církev Kristova byla pokládána za nedovolený spolek či, jak se právně říkalo, za collegium illicitum, bylo důsledně považováno i nabý-

vání majetku se strany její za protizákonné a týž býval jí často státně konfiskován. Než když roku 313 nařídil konsul Licinius zvláštním ediktem, aby všecky statky církvi odňaté byly jí vráceny, a císař Konstantin pak ze svého popudu výslovně přiznal církvi právo majetek nabývat, ba stal se jeho ochráncem, ihned po roce tomto dostalo se církvi velmi mnoho výsad a jmění, jež potom odkazy a jinými způsoby stále rostlo.

Až do pátého století ovšem tvořilo jmění církevní jediný celek či massu a bylo určeno pro duchovenstvo, pro chudé, pro udržování budov církevních v dobrém stavu, ku stavbě chrámů a ku hrazení potřeb kultu. Dohlíželi k němu biskupové. Ale stálý vzrůst jeho konečně měl v zápětí, že od pátého století při něm přímá a jednotná správa stala se znenáhla nemožnou. Proto bylo rozděleno kostelům, klášterům, anebo jiným církevním účelům, a to pravidlem dle vůle a přání těch, kdož je církvi věnovali. Samozřejmě musilo take nyní býti spravováno různými církevními hodnostáři, jako na př. opaty, konventy, duchovními správci a kněžími vůbec. Při tom vlastnictví zůstávalo církvi a jednotlivé duchovní osoby měly pouze jeho užívání či tak zvanou precarionem, t. j. jako bychom řekli vyprošené na čas užití.

Za účelem dalšího rozmnožení církevního majetku byly od šestého století také vybírány zvláštní dárky od věřících, zvané desátky. Tyto byly z počátku dobrovolné, ale později v dobách středověkých působením státu nabývaly povahy daňové a lpěly na půdě tak, že ten, kdo byl pánem půdy, měl na ně právo, byť ani knězem nebyl. Mimo to jmění církevní vzrůstalo různými oblacemi, t. j. dobrovolnými dárky věřících jediné k účelům bohoslužebným. Oblace mnohdy se sbíraly po jednotlivých domech a věřících a pak sluly almužnami či eleomosynae. Konečně k rozmnožení církevního jmění přispěly velice také nadace mešní, různé jiné nadace, nabývání jeho mezi živými a posledními porizenými.

To byly vlastní prameny, z nichž vytvořilo se církevní jmění. Proto jmění toto dle svého vzniku není jměním ani národním, ani státním, ani zemským, ani obecním. A důsledně tedy také kostely, jež přece všude byly vystavěny buď z jmění církevního anebo z dobrovolných dárek katolického lidu a katolické šlechty za tím účelem, aby jediné sloužily k bohoslužbám katolické církve, nepatří ani obcím, ani zemi, ani státu, ale jediné a pouze církvi. Z toho důvodu také jich spoluužívání, provedené proti vůli církve, bylo by činem proticírkevním, znásilněním církevního práva, svatokrádeží a zpusťšením na místě svatém.

Uprímný a věrný katolík tedy nikdy toho připustiti nemůže a nesmí.

Tu platí jistě veliké slovo, sdílené a hájené všemi vážnými právníky: „Zavrci dlužno theorii, jež za francouzské revoluce vznikla a mnohokrát zastávána byla, jež státu přisuzuje právo vrchního vlastnictví ku jmění církevnímu (*dominium eminens in bona ecclesiastica*). Stát má církvi úplnou samosprávu jmění ponechati a naopak ji proti každému útoku chrániti.“ (Sr. „Všeobecný slovník právní“, II. 285.) Proto jakákoliv předloha zákona o spolužívání katolických kostelů jest nejen sama sebou a v sobě neoprávněnou a nespravedlivou, ale i přímo protistátní. Dlužno tedy ji se strany katolické všemožně odporovati s vnitřní silou náboženského přesvědčení, jež neleká se ničeho, ani pronásledování, ani žaláře a nepříjemností, ba ani mučednictví.

Ostatně, že jakékoliv spolužívání kostelů, nehledíme-li ani k nesnázím, nepořádkům, svárům a nepřístojnostem, jež najisto z toho všude by vznikly, jest od katolické církve naprosto nepřípustno, plyne také z posud platného zákonodárství církevního i státního.

A tu, aniž bychom uváděli jednotlivá rozhodnutí církve, jako je na př. kánon 1161: „Jménem kostela vyrozumívá se posvátná budova, zasvěcená službám Božím za tím jediným účelem, aby ji mohli používat všichni věrní

katolíci k veřejnému vykonávání služeb Božích“ a p., stačí toliko poukázati na slova všech vážných světských právníků: „Budovy církevní jsou buďto jméním účelným, jež pak samo je subjektem právním, anebo jméním, které věnováno jest pro účely církevní a náleží osobě nebo společnosti církevní“ (Sr. Všeobecný slovník právní, d. c. II., 290), z nichž nad slunce jasněji vyplývá právní nepřipustnost používání katolického kostela ať k účelům necírkevním, ať nekatolickým tak dlouho, pokud stát zůstává státem právním a vlastnické právo neustoupilo zásadám komunisticko-násilnickým.

Proto zcela důsledně stát, který by se odvážil uplatniti předlohu o spoluužívání katolických kostelů buď k účelům veřejným, t. j. veřejně zábavným, nebo k účelům mimokatolickým, t. j. československým, českobratrským, spiritistickým, volnomyšlenkářským, socialistickým a p., nastoupil by tím vlastně cestu nejen mimoprávní či lépe řečeno bezprávní a násilnickou, ale i přímo politicko-komunistickou, čímž první sám své samostatnosti by vykopal hrob.

— Nevadí, že nepřátelé církve při volání o znárodnění chrámů a svatyní v československé republice, t. j. při jich případném prohlášení za jmění obecní, zemské, nebo státní na oklamání veřejnosti mluví o pokojném

spoluužívání a vzájemném vydržování katolických kostelů, ježto „zábor“ církevního majetku zůstane vždy tím, čím ve skutečnosti je, totiž násilím a o pokojném užívání a vzájemném vydržování nemůže býti ani řeči. Vždyť katolické chrámy po všecka staletí vydržovaly a vydržují se posud, až na velmi řídké výjimky, svým vlastním jměním anebo dobrovolnými dary věřících a kostelních patronů. Proto přetvářivá slova o vzájemném vydržování a pokojném spoluužívání katolických kostelů ve skutečnosti znamenají využití kostelního jmění k rozšíření bludu církve československé, anebo nevěry všech odstínů, počínajíc Volnou myšlenkou a Armádou spásy a končíc naprostým popřením Božího zjevení vůbec . . .

V.

Mimo spoluužívání kostelů žádá československá sekta také paritní rozdělení kultové dotace ze státního, zemských a obecních rozpočtů, t. j. jinými slovy kongruu pro své duchovenstvo, plynoucí jak z matice náboženské, tak z příspěvků státních, zemských a obecních, dále spoluužívání far, hřbitovů, všech církevních budov, matrik a pod. Stát dle časopiseckých zpráv chce a míní, alespoň částečně vyhověti. Proto chystá rychlé předlohy o dotaci československých kněží, o se-

státnění matrik i hřbitovů, o úpravě soužití a společném obývání far, o nutnosti civilního sňatku, o zřízení náboženských obcí atd..

Znění dotyčných předloh ovšem posud známo není, ale již z toho, co ve veřejnosti problesklo, dá se uzavírat, že všechny vycházejí z moderně nesprávného stanoviska „stejně formule“. Alespoň „České slovo“ dne 20. února napsalo: „Po třech letech (samostatnosti) budeme nuceni řešiti otázky úpravy státu a církve. Budeme je musiti řešiti etapově. Právně bylo možno regulovati do jisté míry poměry hospodářské, politické, snad i kulturní. Není možno však stanoviti zákonnitý vývoj rozvoje náboženského. Hnutí, které tu dnes je, má právo, aby mu byly poskytnuty stejné podmínky k rozvinutí, jako jsou dávány hnutím jiným, má právo na rovnoprávnost. To je docela socialistické a není jakéhokoliv důvodu, aby socialista upíral oprávnění československé církvi, když je poskytuje církvi katolické. Stejně povinnosti, tedy také stejná práva . . . “ Proto dlužno o každém z připomenutých bodů pojednati obšírněji.

A tu na prvním místě třeba promluvit o jmění náboženské matice. Náboženská matice byla utvořena za císaře Josela II., a to z veškerého jmění zrušených klášterů mužských i ženských a z jejích kostelů. Vstoupila v život na základě kabinetního listu ze

dne 11. března r. 1782, jímžto byla zavedena v každé zemi správní pokladna, oddělená od pokladny erární či od kamerále a řízená zvláštní komisí. Později za účelem vzájemné pomoci správních pokladen v jednotlivých zemích bývalého rakouského mocnářství byla ve Vídni utvořena ústřední pokladna náboženská, do níž se měly odváděti přebytky všech matičních pokladen, aby se těm zemím, kde nastal nedostatek na hotovosti, mohla poskytovatí nutná odpomoc. Ale rozhodnutím ze dne 24. ledna 1829 bylo nařízeno, aby každé zemi byl její náboženský fond zcela přenechán tak, že od té doby náboženské fondy v jednotlivých zemích byly odděleně spravovány.

Během času přivtělovaly se k náboženské matici, zvané též náboženským fondem, ještě jiné majetky, jako na př. fondy poustevnické, jmění různých zrušených bratrstev, zvláště jmění literátů, kteří pěstovali kůrový zpěv, jmění mnohých jednoduchých beneficií a j.

Josef Helfert ve zvláštním spise: „O církevním jmění a náboženském fondu,“ vydaném r. 1834, alespoň píše: „Původně skládala se náboženská matice z veškerého jmění zrušených mužských i ženských klášterů, k čemuž později byly přidány také obnosy, stržené za zlaté, stříbrné a drahocené předměty kostelní a klášterní a za církevní nádoby nezrušených

klášterů a ústavů církevních, a to buď v plném obnosu, anebo v obnosu zmenšeném o pořízení těchže nutných předmětů z materialí, o mnoho levnějších, jakož i za klášterní knihovny, jež vůbec byly prohlášeny i v zachovalých klášteřích za majetek náboženského fondu.“ A pak týž auktor široce a podrobně připomíná ještě, že k matici náboženské připadly kapitály zrušených bratrstev, všech třetích řádů se vším majetkem ať nalézal se tentokdekoliva pod jakýmkoliv jménem, jednoduchých beneficií, s nimiž nebyla spojena povinnost duchovní správy, emeritních a deficientních fondů, zřízených biskupy anebo duchovenstvem v jednotlivých diecesích, stržený dále peníz za šperky, zlaté a stříbrné ozdoby „zrušených“ milostných obrazů a soch, za odprodej státně zrušených a uzavřených kostelů a kaplí se vším příslušenstvím movitým i nemovitým, příjmy zrušených kanovnických prebend, církevních len a konečně „jmění solní pokladny, jež byla svého času, a to r. 1630 v Čechách zřízena na základě smlouvy mezi Ferdinandem II. a papežem Urbanem VIII. na odškodnění katolické církve za přemnohá církevní beneficia, církevní majetek a statky, jež jí tu v dobách husitských a v době císaře Rudolfa II. neoprávněně a nespravedlivě byly vzaty.“ (D. c. 343—346.)

Tim však všechny příjmy náboženské matice nejsou vyčerpány, neboť od jejího založení plynuly nebo plynou do ní také požitky uprázdněných beneficií či příjmy interkalární, dále náboženská či duchovní daň, různé duchovenské taxy a peněžité pokuty, ukládané státem duchovenstvu pro rozličné přestupky, jako na př. byla pokuta 50 zlatých u toho kněze, jenž v rituálu, a to v textu papežské bully „In coena Domini“ nezalepil státem zakázaných vět, nebo pokuta deseti zlatých říšských tolarů u toho duchovního, kdo ve zrušený svátek opovážil se konati slavnostní bohoslužby atd. (Sr. Helfert, d. c. 347 – 353.)

Náboženská matice tedy, jak vidno, jest jménem naprosto církevním a eminentně katolickým. Proto při rozluce církve a státu celou náboženskou matici dle spravedlnosti a práva bude třeba vydati církvi a to nejen v tom obnosu, jakým poslední její řádná rozvaha v příjmech a vydáních se vykazuje, anebo snad ve znehodnocené měně nynější, ale v ceně odpovídající rakouským státem skonfiskovanému církevnímu majetku a v měně dřívější, t. j. takové, jež regulovala potřeby životní v době josefinského záboru.

To ovšem v naší době již naprosto jest nemožným. Proto stát, chce-li spravedlivě provésti svou rozlukou s církví, jest povinen pře-

vzítí všecka břemena matiční a spravovati tento ústav tak, aby zájmy katolické církve v jednotlivých zemích československé republiky ani v nejmenším neutrpěly.

Nyní uhrazuje se z náboženské matice tak zvaný *titulus mensae*, t. j. církevním právem vyžadovaný příspěvek k živobytí všech ordinandů či těch, kdož stanou se kněžími, platy deficientů, náklad na semináře, odměna vikariátním úřadům za jich vedení a dohled k duchovenstvu, dotace řádů žebravých, různé příspěvky a podpory klášterům, náklady na živobytí duchovních, bydlicích v polepšovnicích, výlohy správy obrocí, četné výlohy na kostelní stavby, výlohy na koně k zaopatřování nemocných tam, kde vláda je uznala, příspěvky k nákladu na katolické bohoslovecké fakulty, platy administrátorů, kaplanů, farářů či tak zvaná *kongrua* ap. A tu spravedlnost žádá, aby všechny tyto úhrady i po rozluce přejal stát, a to jednak proto, že před josefinskou konfiskací církevní jmění úplně ku hrazení všech církevních potřeb stačilo a tedy dostačilo by vždy, kdyby církvi bylo bývalo ponecháno a jednak proto, že císař Josef II. v kabinetním listě ze dne 17. ledna r. 1783 nejen sebe, ale i všechny vlády, po něm v zemích rakouských následující, k téže povinnosti výslovně zavázal. Právě alespoň: „Jest beze vší pochybnosti povinností zeměpánovou (dnes

bychom řekli vlády), že co jest k tomu potřebnému a spasitelnému účelu (totiž k vykonávání řádné duchovní správy) nutným, musí se bez šetrnosti z příjmů státu (aus den klarsten Einkünften des Staates) vzíti . . . A tu buď převezme stát všecky duchovenské příjmy a vykáže každému knězi dostatečný plat, nebo vyšetří stav jmění toho kterého duchovního a uvidí, pokud s ním vystačiti může. Když pak skutečný schodek proti potřebě se objeví a žádného přebytku není, dosadí ze státních příjmů . . . “

Při tom nemůže ničeho rozhodnouti faktum, že jmění náboženské matice je téměř vyčerpáno, a to jak výlohami řádnými, tak „zálohami“ na vyplácení zvýšené kongruy, poněvadž stát, který náboženskou matici sám spravoval a posud spravuje, vzal na sebe celou zodpovědnost za její prosperitu či dobrý stav. Jmění totiž české matice roku 1898 obnášelo kolem 18 milionů zlatých a její dluh státu, způsobený „zálohami“ skoro 5 a čtvrt milionu, takže měla vlastně česká matice náboženská tehdy kolem $12\frac{3}{4}$ milionu zlatých kapitálu. Od roku 1898 byla však kongrua duchovenstvu dle nutností časových několikrát zvýšena. Tím ovšem jmění je téměř vyčerpáno. (Sr. Dr. Kryštůfek: Dějiny katol. církve, II., 689 pozn.)

Nebylo by však spravedlivým, kdyby vláda pouze z důvodu, že jmění české náboženské matice je téměř vyčerpáno, uvolila se sice přirozluce nésti dále náklady na potřeby katolického kultu, a to v neztenčené míře jako posud, ale chtěla by tak učiniti toliko po zavedení nové náboženské daně, z níž by se kryly výlohy všech náboženských kultů v republice bez rozdílu buď dle procenta náboženských vyznání, anebo dle počtu duchovních, poněvadž katolický kult má v tomto směru na vládní benevolenci svaté a nezadatelné právo, kdežto ostatní kulty práva toho naprosto postrádají.

Proto, žádá-li církev československá paritní rozdělení kultové dotace ze státního, zemských a obecních rozpočtů, požadavek její nemá žádného ani historického, ani reálného práva a jest vypočten na nespravedlivou „stejnou formuli“, dle níž čeští socialisté míní upravovati poměr jednotlivých církví ke státu. Že by paritní rozdělení připomenuté dotace, t. j. přiděl kongruy československým sektářům a jich kněžím bylo velmi vítaným, jest ovšem samozřejmo, poněvadž tím ulehčilo by se jednak jich „dobrovolným“ příspěvkům na kněze a jednak by získali ještě nějaké procento odpadlých kněží. Ale spravedlivým toto rozdělení by nebylo . . .

VI.

Československá vláda připravuje mezi jiným také předlohy o sestátnění matrik a zprofanování konfesních, t. j. vlastně katolických hřbitovů. Zajisté, že v těchto bodech bude následovati příkladu Uher, anebo i jiných, liberálně svobodomýslných států, kde podobné instituce již byly zavedeny. Jsou to vlastně požadavky svobodných zednářů a účelem jich je odkřesťanění veřejného života, neboť se zavedením státních matrik úzce souvisí povinný občanský sňatek a se zprofanováním hřbitovů civilní pohřby bez kněžské účasti a zpopelnění mrtvol.

Matriky jsou původně zřízením čistě katolicko-církevním. Alespoň původ jich hledati sluší v úředních poznámkách farářů o nejdůležitějších úředních aktech farní správy, jež v katolické církvi již ve středověku byly vedeny. Důkladného upravení dostalo se jim na koncilu tridentském, jenž nařídil všem farářům, aby vedli ve svých osadách matriky křestní a kopulační. K těm připojovali jednotliví kněží i matriky úmrtní tak, že záhy přišlo v obyčej všude vedle křestních a kopulačních psátí také matriky úmrtní.

Tvůrcem státního zákonodárství o matrikách byla doba osvícenství. Tak Josef II. patentem ze dne 20. února r. 1784 nařídil

vše, co považoval za vhodné, aby církevním matrikám byl vnucen světsko-státní ráz.

Jest ovšem nesporno, že v praktickém životě *matriky* mají velikou důležitost jak pro církev, tak pro stát a že své důležitosti nikdy nepozbudou. Musí tedy církev i stát věnovati jim největší péči a případně nešetřiti ani nákladů s jich spisováním spojených, není-li možno laciným způsobem jich přesného vedení docíliti. Tomu všemu však lze v plné míře vyhověti i za dosud platných matričních ustanovení, ba možno tomu mnohem vyhověti více, nežli za samotného vedení státního či sestátnění matričních knih.

Až dosud totiž vedením matrik jménem státu jsou pověřeny: církev katolická, církve protestantské obojího vyznání, církev řeckovýchodní, církev starokatolická, církev bratrská a náboženská společnost židovská. Mimo to pro občanské sňatky manželské a pro bezvěrce vedou matriky okresní správy politické. Pro vojsko obstarávají matriky vojenské duchovní správy a pro cestující na obchodních a dopravních lodích jsou vydána zvláštní nařízení o sepisování protokolů při jich narození neb úmrtí. Při tom stát má hlavní dozor nejen na vedení samo, pokud se týče na př. oprav anebo dodatečných zápisů, ale i na uschovávání matrik, vydávání předpisů o nich, anovení poplatků za vyhotovování i výpisů

Z nich, stanovení kolkovního poplatku na křestní, snubní i úmrtní listy a p. Konečně vše, co stát potřebuje z matrik pro svou vnitřní politicko-soudní a vojenskou agendu, jsou povinny správy matrik vydávati mu zcela zdarma.

Je tedy, jak vidno, nynější vedení matrik spojeno pro stát s mnohými výhodami bez jakéhokoliv hmotného zatížení. Při tom matriky vedou se tak pečlivě, zejména katolickou církví, že pečlivější dohled k nim a jich správa již ani nejsou možny. A dispoice s matrikami zůstávají stále v rukou státu. Proto není ani nejmenší příčiny, vyjmeme-li jediné vůli či zvůli rozhodujících kruhů, proč na nynějším matričním stavu, zvláště pokud se týče katolické církve, by se mělo něco měniti.

Ostatně stát sestátněním matrik utrpí také dosti značnou škodu hmotnou. Musí alespoň zavésti celou řadu matrikářů, úředních místností a p., což bez velikých peněžních nákladů se neobejde. Mimo to, poněvadž poplatníci vedení matrik budou si daněmi vybývati, důsledně bylo by nespravedливо, aby úřední listiny z nich musili ještě opatřovati předepsaným kolkem, ale budou míti právo vše obdržeti bez kolku. Tím ujde státu veliký pramen příjmů a škoda ze sestátnění matrik se zdvojnásobí.

Konečně jednotlivé církve, a o katolické církvi to platí se vší určitostí, povedou své

matriky ve způsobu nynějším dále pro účele církevní. Proto sestátněním matrik nastane také zbytečné mrhání pracovních sil, ničím naprosto nezdůvodněné. Vždyť i možná námitka, že stát zavedením svých matrik bude určitě mít vše pohromadě a nebude musiti shledávati úřední doklady z různých matričních správ, u katolické církve je vlastně námitkou bezvýznamnou, poněvadž příslušníků, k ní se hlásících posud v československé republice je přes 73% a počet tento nikdy pod 50% při vší proticírkevní agitaci neklesne.

Chce-li tedy stát mermomocí působením živlů církvi katolické nepřátelských sestátniti matriky, nechť tak učiní u konfesí podřadného významu, ale u katolické církve nechť zůstane i po rozluce stav jako až posud. Tím stát jenom získá a ukáže, že nejde mu o proticírkevní akci, ale pouze o dobro lidu, o pravou demokracii bez ohledu na osobu lidskou. Dnes alespoň s vedením matrik při jednotlivých farních úřadech mají lidé mnoho výhod, neboť mimo jiné nemusí konati dlouhé a nákladné cesty, mohou kdykoliv obdržeti potřebné matriční výpisy, listy, stvrzení atd. a nemusí vyčkávati, až by na ně řada přišla při úředním jednání, čímž ztrácí drahocenný čas a mnohdy i důvěru a lásku ve státní úřad vůbec.

Než státu patrně nejedná se ani o lid, ani o hmotné jeho výhody, ani o svůj vlastní prospěch, ale pouze o vyhovění živilům proticírkevním, jež sestátnění matrik považují za důležitý stupeň k *zavedení civilního nutného sňatku*. Soudí totiž ve své proticírkevní zaujatosti, že snoubenci, budou-li nuceni před svou církevní kopulací dáti zapsati sňatek svůj do státních matrik čili dostaviti se před státního matrikáře a vykázati se potvrzením toho oddávajícímu knězi, znenáhla odvyknou si uzavíratí sňatek církevní, čímž sesvětštění a odkřesťanění společnosti stále bude postupovati.

Nutný civilní sňatek alespoň jest od počátku české samostatnosti želaným přáním všech československých nevěrců. Posud se jim přání toto arciž nesplnilo. Katoličtí poslanci při posledním parlamentním jednání o manželství dosáhli totiž, že bylo uzákoněno, by snoubencům bylo volno uzavříti buď sňatek církevní nebo civilní. To však volnomyšlenkářům nestačí. Proto mají o manželství nastati nové boje.

Než, pouhé strpění a svolení katolického lidu k tomu, aby církevní manželství bylo ve veřejnosti postaveno na roveň manželství civilnímu, bylo a zůstane vždy velikým mravním sebezáporem československých katolíků. Alespoň o zavedení povinného občanského

sňatku v Německu čteme u Pavla Siebertze také tato slova: „Výčitka, že katolické německé centrum přijetím občanského zákoníka schválilo nutný sňatek civilní a zřeklo se sňatku církevního, jest nesprávnou. Civilní sňatek, vynález to veliké francouzské revoluce, byl do Německa zaveden r. 1875 v době kulturního boje . . . Návrh, aby snoubencům bylo dovoleno či na vůli ponecháno libovolně uzavřít sňatek církevní anebo pouze občanský, t. j. o tak zvaném fakultativním sňatku civilním, musilo centrum zavrhnouti z důvodu, že by tak manželství uzavřené v civilní úřadovně bylo na roveň postaveno manželství, uzavřenému před oltářem v kostele“ (Politisch soziales Abc-Buch, 652.)

Proto, když již fakultativní sňatek civilní byl v československé republice roku 1919 uzákoněn, další odkřesťanění rodiny za žádných podmínek nemůže se připustiti, nemá-li celý národ mravně zhynouti a zajíti. Důsledně tedy nutno církevní ráz matrik hájiti co nejodhodlaněji.

VII.

Konfesní či konfesionální *hřbitovy* jsou ty, jež jsou výhradně určeny pro pohřbívání osob určitého vyznání a které tvoří část kostelní budovy. To však dle zákonodárství státně platného nikterak nevádí, že žádná obec náboženská nesmí mrtvole jejího příslušníka

slušného pohřbu na svém hřbitově odepriti, jde-li o pohřeb v hrobě rodinném, nebo když v obvodu místní obce, kde kdo zemřel, nebo jeho mrtvola nalezena byla, církev neb náboženská společnost, jejíž členem mrtvý byl, nemá vlastního hřbitova. Církevní úřady mají arciť posud právo pro pohřby jinověrců vykazovati na hřbitově oddělená místa, poněvadž státní moc na takováto konfesionální zařízení moci a vlivu nemá, ale právo toto skutečností za posledních dvou let fakticky bylo odstraněno. Konečně též popel spálených mrtvol může i proti vůli úřadů církevních býti na místě posvěceném, t. j. na konfesním hřbitově uložen. A tak konec konců možno se tázati: „Jsou konfesní hřbitovy opravdu konfesními?“ anebo: „Je nutno, potřebno a nezbytno v zájmu čistě státním nynější konfesní hřbitovy zbavovati jich rázu?“

Zájem státní zajisté žádá toliko, aby nařízení jeho, mající účelem prováděti při pohřbívání mrtvol zdravotně policejní předpisy, nutnosti a záležitosti, se plnily tak, aby zdraví živých neutrpělo ani nejmenší úhony a aby nikomu z občanů neděly se při pohřbívání jemu příbuzných, milých a drahých osob zbytečné, nezákonné a neoprávněné obtíže. Ale toho všeho platným zákonodárstvím již je dosaženo i na hřbitovech konfesních, neboť státní správa, jež vykonává vrchní dozor nad vším

zdravotnictvím a vrchní správu zdravotních záležitostí, zákonnitě také bdí nad plněním zdravotně policejních předpisů ohledně hřbitovů a okresní správy politické mají právo i trestem stíhati ty, kdož by na konfesních hřbitovech stavěli se jakýmkoliv způsobem státním zákonům na odpor. Tím tedy o zájem státní u všech hřbitovů jest úplně postaráno. A domnívají-li se úřady státní, že konfesní hřbitovy náležitě neplní svého úkolu, mají vždy po ruce prostředky k témuž je přinutiti. Alespoň zřízení a udržování hřbitovů i dozor nad nimi zásadně spadá v samostatný obor působností obcí tak, že stále hrozí všude tam, kde by státní zákony o pohřbívání mrtvých na konfesních hřbitovech se přestoupily, možnost zříditi prostě hřbitov obecní či komunální, čímž ti, kdož za správnost postupu na konfesních hřbitovech ručí, jsou nuceni přesně zákony státními se řídit.

Nevěře, anebo náboženské zaujatosti vše toto ovšem nestačí. Té vlastně jedná se o odstranění účasti kněžské při pohřbech a o uzákonění zpopelnění mrtvých. Poněvadž však posud katolický lid a jeho náboženské přesvědčení podobných nařízení by nesnesli, mají sestátněním hřbitovů přivedeni býti nejprve k náboženské lhostejnosti, jež zanedlouho sama přivede nevěru a pohrdání zřízeními církevně katolickými. A to je vlastně příči-

hou, proč konfesní hřbitovy mají v republice československé zmizeti. Vždyť historickým faktem je, že zavádění státního zákonodárství při pohřbívání mrtvých všude, kde se tak stalo, zavedlo tamtéž pokles náboženského smýšlení a přesvědčení.

Než, spalování mrtvol narazí zcela určitě nejen na mnohé překážky zevní, ale zvláště na značný odpor všeho lidu. Církev sama ovšem, byť měla zcela přirozeně nesmírně veliký zájem na pohřbívání mrtvol do země, přece zákaz spalování jich považuje vždy toliko za zákon disciplinární tak, že v nej-
krajnějším případě může od zákazu svého i odstoupiti, jak jasno z kánonů 1203, 1240 a 2339 nového zákonníka církevního, dle nichž v době všeobecného moru a nebezpečí možno za církevního svolení mrtvoly spalovati.

Ostatně jsou to především pietní důvody, jež hned od vzniku církve rozhodly, že tato dávala, a vždy dává, přednost pohřbívání mrtvých před spalováním. Židé alespoň mrtvé pochovávali do hrobů. Také Pán Ježíš byl do hrobu položen, ten, jenž za živa o těle lidském promlouval jako o semeni, jež do země se ukládá (Jan 12, 24), právě tak jako sv. Pavel, jenž výslovně dí: „Rozsívá se tělo smyslné, vstane tělo duchovní.“ (1. Kor. 15, 44.) Proto výslovný zákaz o spalování mrt-

vých byl poprvé vydán teprve r. 1886, kdy svobodní zednáři usilovali zavést je jako symbol nevěry v boji proti církvi.

Má-li tedy při rozluce církve a státu vycházeti se se stanoviska práva, spravedlnosti a všeobecného blaha lidu, t. j. nemá-li tato rozluka míti na sobě ráz zednářsko-proti-církevní, nutno konfesní hřbitovy ponechat v tom zákonnitém postavení, v jakém posud se nalézají, poněvadž jím zcela dobře vyhovuje se jak zájmům státním, tak náboženskému přesvědčení valné většiny občanstva. Při tom minoritní církve, ba ani nevěrci a svobodní zednáři naprosto netrpí ani nejmenších nespravedlností nebo obtíží. Proto, dojde-li rozlukou buď k sestátnění, anebo ke zkomunisování či k zlaicisování církevních hřbitovů, bude to v pravdě mravní znásilnění, ale nikdy spravedlností.

Daleko horším však, nežli sestátnění nebo zkomunisování církevních hřbitovů, byly by při rozluce církve a státu *úprava soužití a společné obývání far a násilné zřizování náboženských obcí*. Vždyť společné obývání far a úprava soužití, čímž čechoslováci, o něž vlastně se při této záležitosti jedná, vyrozumívají spoluužívání všech církevních budov a beneficalního, t. j. pouze katolickým duchovním správcům náležitého majetku, jest v zásadě buď sekularisací nebo konfiskací či

docela krádeží, jež ovšem v právním stále nikdy se připustiti nesmí a zřizování náboženských obcí ve smyslu státním, t. j. po způsobu náboženských obcí evangelických a židovských bylo přímo svého času Apoštolskou stolicí ve Francii zakázáno.

Ostatně, poněvadž máme fary a farní obce, t. j. nejmenší církevní obvody a okrsky, které jsou obývány příslušnými věřícími, připsanými k určitému kostelu, dále protože máme církevní organizaci, provedenou do nejmenších podrobností ve vikariáty, diecese, církevní provincie a konečně uvážíme-li ústavu celé katolické církve, není zajisté nižádného důvodu ke zřizování náboženských obcí po způsobu snad jiných konfesí. Také církevní zákonodárství přesně vymezuje vnitřní i vnější činnost jak faráře, jenž stojí v čele farnosti, tak katolického lidu, ve farnosti usedlého, a i představených církevních. Podobně kanonické předpisy o správě církevního jmění a jiné o všech úkonech a právních aktech duchovní správy jsou podány co nejpodrobněji.

Náboženské obce ovšem jsou výmyslem liberalismu a církevních odpůrců, poněvadž se jimiseslabuje, a mnohdy i z kořen vyvrací, katolický ráz církve. Proto každý stát, jakmile vplul do liberálních vod, hledal v nich svého spojence. Tak v Rakousku, pokud na rozhodujících místech šlo opravdu o nábo-

ženský život lidu, nebylo ani potuchy o náboženských obcích. Za to od zákona ze dne 7. května r. 1874, kdy říše tato před světem jasně se hlásí za říši liberálně židovsko-něvěreckou, začíná se jednati o obcích náboženských stále více a více, byť k nim z důvodů vnitropolitických nikdy bylo nedošlo v tom rozsahu a směru, jak si proudy židovsko zednářské přály.

Z těchto důvodů při rozluce církve a státu jest třeba všecku váhu položití na svobodu církve, t. j. aby církvi byla ponechána při utváření se nových porozlukových poměrech naprostá volnost zachovávání všech kanonických předpisů, platících o farnostech a jich vnitřních a vnějších záležitostech, neboť jenom za takovýchto podmínek bude možno církvi zdolati, i bez náboženských obcí, veliký úkol, jí ukládaný. Mají-li židé nebo evangelíci své náboženské obce, je to jich záležitostí, ale vnucovati tytéž katolické církvi nebylo by ani moudrým, ani spravedlivým, poněvadž zasada „stejně formule“ nemůže platiti u katolické církve, jež přece jak dějinně, tak sociálně a kulturně byla a je národu československému docela něčím jiným, než na př. sekta československá, anebo nově utvořená církev českobratrská či docela židovská synagoga.

Při tom ani slovem nechci se zmiňovati, jak katolickými listy správně bylo uváděno,

o nebezpečí náboženských obcí v době hromadného náboženského odpadu, kdy jmění a zájmy katolické církve ocitly by se mnohdy v rukou odpadlíků a pod., poněvadž tomu snad dalo by se zabrániti příslušnou zákonitou klausulí, ač nebezpečí nikdy nedá se zákonitými klausulemi odstraňovati prostě z důvodu, že i klausule mohou se novým zákonem, libovůli a násilím potlačiti, anebo úplně seslabiti.

VIII.

Z nejtěžších problémů při rozluce církve a státu bude, a to vším právem, *škola*. Při tomto předměte zajisté zájmy církve. abych užil slova nejprápadnějšího a nejpravdivějšího, nejvíce postaví se proti zájmům nevěry, liberalismu, svobodného zednářstva a volnomyšlenkářství. Vždyť kdo má školu, bývá řečeno, má mládež a tím budoucnost. Školy proto chce se zmocniti nejen nevěra, ale každá a kterákoliv politická strana, ač domyslíme-li úkol lidstva na zemi a úkol školy, musíme pravdivě říci, že škola nenáleží prostě nikomu z lidí, ale v poslední řadě Bohu, jemuž má sloužiti. To jest axioma, jehož držeti se jest každému, kdo v otázce školské nechce tápati ve tmách a sejíti na scestí. Vždyť Bohu má sloužiti vše: církev stát, i rodina.

Než, protože škola jest bezpodmínečně ústavem vychovávacím, tu po Bohu na prvním

místě tato náleží křesťanským rodičům. To jest zákon nejen přirozený, ale i zjevený a Boží. Vždyť v Písmě sv. čteme: „A vy otcové, nepopouzejte k hněvu synů a dcer svých, ale vychovávejte je v kázni a v trestání Páně“ (Efes. 6, 4.). Proto v dobách rozkvětu křesťanské víry byly vesměs toliko školy náboženské, a to buď farní, anebo obcím patřící.

Teprve v XVIII. a XIX. století povstaly školy státní, ač ani tehdy nebylo nikým církvi upíráno právo na ně. Církev má tedy na školu právo jak božské, tak dějinné. Mimo to, poněvadž křesťanská výchova musí míti podkladem křesťanství a jeho božské zásady, jest patrné, že v křesťanské škole musí panovati také křesťanský duch. Proto protestant Tschackert dí: „Jest naprostou nutností, aby vždy a každá škola měla konfesní ráz.“

Stát ovšem, jak v moderních poměrech jest nesporné, má a musí míti na škole rovněž velmi veliký zájem.

Tim při řešení školní rozluky přicházejí v úvahu vlastně tři faktori: rodina, církev a stát.

Než, s tohoto hlediska naprosto musí se zavrhnouti: 1. tak zvaná simultanní škola, protože výchova v ní neubírá se správnou cestou, 2. beznáboženská či bezbožecká škola,

protože nevěrců mezi lidmi, a tedy i školními dětmi, bývá nejmenší procento, 3. státní školní monopol, protože lýž násilím potlačuje školy soukromé, ale rodiče mají právo dítky do takových škol posílati, 4. státní školní tlak, spojený obyčejně se státním školním monopolem, protože tento prostě práva rodičů nohama šlape a nikdy nelze připustiti, že dítky náleží učiteli anebo státu, ježto tyto patří správně Bohu, pak rodičům, potom církvi a naposledy státu, zatím co učitel je pouze zástupcem všech a 5. laická či jednotná státní škola, jak o ni usilují volní myslitelé, zednáři, sociální demokrati a nevěrci vůbec a jež zavedena je ve Francii pod názvem „L'ecole unique“.

Jednota ovšem ve školství je velmi vzácným kořením, ale jen tam, kde jsou pravda a přímo Bohem nakázaná opravdu křesťanská výchova, ale nikdy tam, kde se jedná o potlačení pravdy a odvedení dětských duší od křesťanství. Této jednotě však zcela určitě odporuje laická či jednotná škola, byť byla ideálem českých nevěrců, zaměstnaných ve službách osvěty a humanity, poněvadž dle pravdy je vlastně zničením školy konfesní.

Proto katolický lid bezpodmínečně odmítá úplné sestátnění a sesvětštění školy, odmítá zákaz privátních škol, odmítá popírání práv rodičů, jako by ti to neměli rozhodovati o

způsobu výchovy i vyučování svých dětí, odmítá výsadní právo na školu pouze státu a učitelům a odmítá v oboru školním užívání jakéhokoliv násilí k návštěvě určitých kategorií škol, poněvadž jest přesvědčen, že pro katolické dítě patří katolická škola se všemi důsledky. A tato vůle lidu má a musí při spravedlivé rozluce církve a státu býti nepřekročitelným zákonem.

Ne nadarmo zajisté již roku 1917 prohlásili biskupové němečtí: „Katolické školy pro katolické děti jsou zásadou, na níž neochvějně musíme setrvati za všech okolností a do všech důsledků . . . Nejnověji ovšem povstávají proti nám odpůrci konfesní školy s lákavým heslem „státní jednotné školy“ a snaží se heslem tímto odvrátiti lid od požadavku školy náboženské, ale dílo jich nemá znamení ani pravdy, ani dobra. Dobře prohlédáme cíl našich nepřátel. Nejprve usilovali o školu paritní či simultanní, v níž by se děti různých vyznání společně učily, ale poněvadž včas jsme rozpoznali úmysle jejich, že od školy paritní ke škole bezbožecké či beznáboženské je jen malý krůček, vymyslili si nové heslo. Vždyť školství jiných zemí podává smutný doklad pro neblahý podobný postup a ukazuje jasně do jakých konců, bídy a mravní zkázy bezbožecká škola uvedla lid i národy . . . Proto prohlašujeme znovu,

že katolické dítě patří do katolické školy. A tato zásada platí nejen pro školy obecné, ale i střední a vysoké.“

Ostatně náboženské školy jsou katolíkům právě tak, jako ostatním konfesím v republice československé zajištěny a zabezpečeny mírovou mezinárodní smlouvou. Nevadí, že v této smlouvě činí se zmínka pouze o národnostních a náboženských menšinách a že katolíci posud v českém státě jsou u veliké, nejméně 73% všeho obyvatelstva čítající většině, neboť platí-li zvláštní mezinárodní ochrana pro kteroukoli menšinu, tím více, a to zcela logicky, musí též platiti pro většinu. Vždyť nejen přičí se rozumu, ale v dějinách není toho ani jediný doklad, aby menšina požívala všeobecné svobody a většina byla sužována a sužovaná ve svých nezadatelných právech dle zvůle několika ministrů, anebo politických předáků. To by byl prostě politický non sensus (nesmysl) a toho přece nemůže se dopustiti vláda tak kulturně povýšeného státu, jakým je československá republika.

Rozumí se při tom samo sebou, že náklady nejen na katolické, ale i jinověrecké konfesní školy mají se hraditi z příjmů státních. To jasno jednak z okolnosti zabezpečení těchto škol mezinárodní smlouvou a jednak z důvodu poplatnosti. Vždyť, bude-li

stát platiti ze svých prostředků konfesní školy, zajisté o to, co na tyto školy vydá, zmenší se zase jeho vydání na školy státní tak, že rovnováha školního rozpočtu nikterak nebude porušena dle poplatnosti jednotlivců. Tím tedy konfesní školy jsou opravdu ideálním rozřešením školní rozluky.

Stát ovšem má a musí míti právo jednak všeobecného dohledu ke školám konfesním, aby tyto plnily úkoly, pro něž z ohledů státních jsou školy vůbec určeny a jednak stanovení počtu dítek, pro něž konfesní škola zříditi se má, jakož i zavedení státních škol pro ty dítky, jichž rodiče konfesního vyučování si nepřejí. Rovněž týž musí míti právo stanoviti vzdělání učitelů na všech ať konfesních, ať státních školách a podmínek jich přijetí, propuštění, dání do výslužby, stanovení služného a p. Za to však pevně jest stanoviti, že na konfesních školách mohou působiti učitelé jen téže konfese a to lidé vesměs charakterní a v ohledu náboženském, občanském a státním bezúhonní.

Dle toho tedy spravedlivo jest, aby při rozluce církve a státu zřízeny byly školy konfesní a státní, rodiče aby měli právo posílati dítky do kterékoliv této kategorie, ale tak, aby pro kteroukoliv kategorii se rozhodnou, v této, až na výjimky zákonem přesně a spravedlivě označené, dítky své po

dobu školní návštěvy ponechali z důvodu, že jen takto dítě v určitém názoru světovém vychované, stává se člověkem charakteru pevného a nezlomného, dále aby v nižších škole netrpěly se urážky kteréhokoliv státem dovoleného, nebo alespoň trpěné o vyznání a aby osoby učitelské nemohly přebíhati, až na výjimky zase zákonem přesně označené, z jedné kategorie škol do druhé a pod.

Co se týče privátních škol, tu jest spravedливо, aby, vyhoví-li zákonnitým podmínkám, všude a všem byly povoleny, ovšem vždy jen za státního dohledu. Rovněž jest spravedливо, aby i žáci státních škol, budou-li chtít navštěvovati náboženské vyučování určité konfese, měli v tomto ohledu úplné volnosti a ochoty se strany těch, kdož dotýčný ústav řídí. Konečně nikomu ani z učitelstva, ani žáků nemá se brániti v praktickém výkonu jeho náboženské příslušnosti, tedy katolíkům na př. při svěcení svátků, přijímání sv. svátostí a p. Vůbec hleděti jest více k výsledkům školní práce a méně k uniformitě, více, aby školy plnily úkol jim určený, než aby staly se doménou určitých politických směrů atd. Proto v čelo jich nechť jsou povoláváni lidé jen čistých rukou i srdcí a těm budiž ve správě ústavu povolena, pokud možno, největší iniciativa.

V případě, že by na školách státních dítky určité konfese měly většinu, anebo značnou a významnou menšinu, jest zajisté spravedливо, aby jich učiteli byly osoby téže konfese tak, že na takovýchto ústavech by nastoupilo poměrné či procentní zastoupení, t. j. kolik procent by bylo dítek katolických, československých, bezbožeckých a p., právě tolik aby bylo procent téže konfese učitelských sil. Z toho důvodu proto jest zcela rozumný a oprávněný požadavek čechoslováků: 1. o urychlené systemisování míst učitelů náboženství československého na školách nejen národních, kde už částečně započalo, nýbrž také na státních školách středních a 2. o zřízení náboženské fakulty nebo případně přeorganisování Husovy evangelické fakulty v Praze.

Československý stát ovšem, jak vnitřní poměry jeho svědčí a jak jednotlivé učitelské organisace a spolky prohlašují, asi stěží odhodlá se provésti rozlučku církve a školy ve smyslu právě vyloženém a odpovídajícím jak spravedlnosti, tak demokracii a zdravému rozumu. Spíše naopak pokusí se o jednotnou školu státní a s ní o vyloučení náboženství ze škol, t. j. za odstranění jeho jakožto povinného předmětu z rozvrhu hodin, čímž katecheti stanou se učiteli pouze „vedlejšími“, a o povinné vyučování laické mo-

rálce čili československý stát v otázce škol-
ské nastoupí zcela otevřeně cestu kulturního
boje. Při tom zajisté půjde také o školy
privátní, t. j. ponejvíce klášterní a o půso-
bení při školství osob řeholních a duchov-
ních vůbec.

A tu, dojde-li opravdu k podobnému po-
kusu, pak nastane zápas o existenci katoli-
cismu na celé čáře. Katolický lid alespoň
nemůže s klidným svědomím přihlížeti, jak
dí Brors, k zašlápnutí všech svých přiroze-
ných i nadpřirozených práv, k potírání nej-
světějších zájmů a k věčné záhubě duší svých
dítěk, k čemuž jednotná škola státní na-
prsto směřuje (D c. 103), neboť jak do-
kládá dr. Marx, uznáný předbojce nábožen-
ské školy v Němcích, jednotná škola státní
bez povinného náboženského vyučování a
s vyučováním laické morálce jest do neko-
nečna sahajícím nesmyslem, prolože křesťan-
ská lidská společnost prostě na rozkaz ne-
věrců a svobodných zednářů nedá se beze
všeho odporu — popravit . . .

IX.

Kulturní výbor československého senátu
mimo jiné při zavedení rozluky církve a
státu žádá též zastavení nebo *abolování*
všech procesů, soudních vyšetřování a roz-
sudků ve věcech církevních, vyjímajíc ná-

silné trestné činy, ježto tyto vyvolány byly nedostatkem zákonodárství československé republiky. Bývalá „Jednota“ katol. duchovenstva přeje si zase dle vícekráté jí vyslovené „reformy“ *sloučení veškerého církevního jmění* a jeho stejnoměrného rozdělení. Vláda pak docela chystá zákon na *schválení provedených loupeží*, protože „Co jsi ukradl, to si měj“ (Sr. „Čech“ 22. II. 1922). A kněží adorátoři na Strahově dne 23. II. 1922 se usnesli „k nastávající chystané úpravě církve a státu“ žádati dle práva a spravedlnosti „*svobodnou církev ve svobodném státě*“ při čemž svobodou církve má se rozuměti „samospráva církve, zřetel státu na přesvědčení a spravedlivé požadavky církevně smýšlejícího obyvatelstva, svoboda vykonávání náboženských povinností, svobodný kostel a svobodná škola.“ (Sr. „Čech“ 24. II. 1922.)

Než, jak samozřejmo, požadavky kulturního výboru, bývalé „Jednoty“ a vlády nutno a limine, t. j. bezpodmínečně zavrhnouti a požadavek kněží adorátorů podrobiti alespoň širšímu vysvětlení a rozboru. Prvá část této proposice vyplývá zajisté jednak z právních zásad všech kulturních národů, protože krádež a loupež právě tak, jako zločiny a přestupky, nemohou jakožto zla nikdy státi se ani po abolicí spravedlností a dobrem a jednak ze zákona přirozeného a Božího, jež

veli: „Suum cuique“ t. j. „Každému dati coz jeho jest“ a „Nepokradeš!“

Mimo to tak zvaná komassace církevního jmění jest nejen zastaralým a dávno z historického hlediska překonaným stanoviskem církevně-právním, ale i v oboru socialním, demokratickém a individuálním, jež přece moderní dobou byly vytýčeny za :cíl lidskosti, přímo nesmyslem. Právo církevní alespoň o komassaci církevního jmění ničeho neví, ale naopak přesnými předpisy o časných statcích církevních, o jich získání, správě, o zbožných nadáních a pod. přímo se staví proti ní. Mimo to částečná komassace církevních statků, provedená kdys Josefem II., ukázala jasně neblahé důsledky tohoto zřízení. Tím ovšem nemá býti řečeno což ostatně zákony církevní nejen připouštějí, ale i nepřímou napovídají, že vrchní a centrální správa jmění církevního nemohla by býti dle moderních poměrů uzpůsobena a jaksi zmodernisována bez ublížení vůli fundátorů a úmyslům dárců za tím účelem, aby církevní život v diecesi prospíval a hojné plody zbožnosti vydal. Ale o tom náleží rozhodovati jednotlivým Ordinariům či biskupům za souhlasu Apoštolské stolice, ne však státu, jak „Jednota“ žádá, anebo docela snad kněžským spolkům.

Druhá část pak připomenuté proposice plyne z rozhodnutí papeže Pia IX. a z dějin.

Pius IX. totiž v Syllabu v § V. pod číslem XIX. zamítl větu: „Ecclesia non est vera perfectaque societas plane libera . . . sed civilis potestatis est definire, quae sint ecclesiae iura ac limites, intra quos eadem iura exercere queat,“ t. j. „Církev není pravá a dokonalá, úplně svobodná společnost, . . . ale občanské moci přísluší stanovit, která by byla práva církve a meze, v kterých by práva ta vykonávati měla“ a v témže Syllabu v § VI. pod číslem LV. větu: „Sluší církev od státu, stát od církve odloučiti,“ čímž jasně za katolický názor prohlásil, že sice církev je společností naprosto svobodnou, ne však ve svobodném státě, ale ve státě, jenž snahy církve respektuje. Mimo to je z dějin známo, že věta: „Svobodná církev ve svobodném státě“ byla vynálezem zvilého nepřítele církve, italského hraběte Cavoura, a od jeho dob, že stala se heslem všech těch, kdož měli, anebo mají v úmyslu osekati práva hierarchie. A to bylo také příčinou, že v Čechách první touto větou, jakmile počalo se jednati, anebo spíše jen mluvit o rozluce církve a státu, jala se operovati „Jednota“.

Kněži adorátoři ovšem podobného úmyslu ani z daleka neměli, jak jasno hned z dodatku, jejž k pověstné zásadě: „Církev svobodná ve svobodném státě“ na vysvětlenou

připojili, neboť samospráva církve, zřetel státu na přesvědčení a spravedlivé požadavky církevně smýšlejícího obyvatelstva, svoboda vykonávání náboženských povinností, svobodný kostel, t. j. svobodné vykonávání služeb Božích a svobodná škola či náboženská škola jsou požadavky, jež úplně se kryjí s názory církve, Pia IX., obsažených v Syllabu, a i dějin. Pouze nevhodná stylisace zavedla tedy příčinu, že o větě „Svobodná církev ve svobodném státě“ bylo třeba se úžeji zmíniti. Stačilo zajisté žádati svobodnou církev bez jakéhokoliv dodatku a zejména bez dodatku slov: „Ve svobodném státě.“

Ostatně plně platí tu slovo dra. Antonína Lenze ve spise: „Syllabus Jeho Svatosti Pia IX.“: „Z toho sezná každý nepředpojatý, že absolutní oddělování státu od církve nemůže býti společností občanské k prospěchu. Avšak rád a dobrý mrav, pokoj a prospěch society občanské nepřirostly k srdci liberalismu a zednářstvu. Upraviliť sobě stát bez Boha, mravnost bez svrchované božské normy a takové i právo. Následkem toho nemá právo jistoty a opor trvalých, mohouc býti absolutní vůlí státu každou dobou povaleno, mravnost nemá jiného základu leč prospěchářství . . . “ (D. c. 2. vyd., 365.)

X.

Že československá republika nátlakem církevních nepřátel, byť její representanti měli co možno nejvíce dobré vůle, o čemž zajisté již ani se stanoviska jich státní moudrosti, vyspělosti a světového věhlasu vůbec pochybovati nelze, neprovede ve všech bodech spravedlivé rozluky, jest nesporno. Proto jest velmi důležitou otázkou, v čem a pokud bez ublížení zájmům víry i církve možno státu při jeho rozlukových předlohách ustoupiti, povoliti a případně s ním kompromisně jednati. A tu zajisté názory i ve vlastních katolických řádách budou se mnoho a mnohdy i značně lišiti. Alespoň již nyní, ač znění rozlukových předloh posud se tají, možno znamenati dvojí proud. Jedni jsou odhodláni svobodu církve hájiti až do krajností a všemi dovolenými prostředky a druzí v nejhorším případě, jenž zcela určitě v českém státě nadejde, jako minimální požadavek stanoví zase nutnost slušnosti a spravedlnosti při projednávání a provádění rozluky, t. j. že rozluka bude se dít cestou zákona a ne libovolnou *via facti*, že se bude prováděti za účasti církevní auktority, že bude zachováno právo majetkové a vlastnické církve a že nebude rozlukou omezována náboženská svoboda. (Sr. „Čech“ 26 II. 1922.)

S rozlukou v kruzích církevních počítá se ovšem zcela určitě právě tak, jako v celé široké veřejnosti. Vždyť litoměřická konsistoř, t. j. sám litoměřický ndp. biskup určil za předmět letošních pastorálních konferencí mezi jiným eventualitu částečné nebo úplné rozluky církve od státu a strany církvi nepřátelské ve všech hromadných, spolkových a táborových sjezdech žádají nepokrytě brzkou rozlukou. Podobně vyjádřili se pan prezident a nynější ministerský předseda dr. Beneš s dodatkem, že vše bude se dít za vzájemné dohody.

Jedna okolnost však zaráží. Je-li totiž upřímná vůle opravdu provést rozlukou církve a státu cestou zákonodárnou a spravedlivou, pak nezbytně jest nutno všechny rozlukové vládní předlohy před časem veřejnosti oznámiti, aby tato mohla o nich nestranně uvažovati a k nim určité své stanovisko precisovati. K tomu prostě mají jednotlivé strany sněmovní a zvláště strana lidová přímo vládu vyzvati. Vždyť: „Jam proximus ardet Ucalegon,“ t. j. jde v první řadě o zájmy její.

Proto, bylo-li vydáno při provádění rozluky významné heslo: „Festina lente“, t. j. „Neukvapme se,“ hledme je opravdu uplatniti, neboť jisto jest, že každá rozluka hlu-

boce se zareže jak do těla církve, tak snad ještě více do těla státu, jisto jest, že papež Pius X. právě tak, jako jeho někteří předchůdci, rozluku zamítal, nazvav ji — vším právem — úplným popřením nadpřirozeného řádu, zločinem proti Bohu a trpkým bezprávím proti církvi i věřícím, jisto jest, že zásada erfurtského programu socialistických demokratů v „odstranění jakéhokoli příspěvku z veřejných prostředků k účelům náboženským a církevním“ všude tam, kde se uplatnila, jakožto zásada odpírající nejen učení církve, ale i zdravému rozumu, poškodila stát i církev, a jisto jest, že tam, kde bezohledná rozluka nabyla vrchu, zmizely státní klid, láska mezi přáteli a sousedy, vzájemná sebedůvěra, státní a národní jednota i nerozbornost a dostavily se mezi jiným nedostatek duchovenstva, hmotná jeho bída a závislost, pokles všeobecné mravnosti, vymírání národa . . .

Ostatně, kdyby ani právě uvedených okolností nebylo, nemůže se přece ani se stanoviska pevnosti a určitosti základních státních zákonů, k nimž zcela jistě náleží i zákony rozlukové, spěchat s rozhodnutím tak dalekého dosahu, jako jest úprava poměru mezi církví a státem. Vždyť není možno, ani radno, ba ani důstojno zákony tyto každé chvíli měniti, doplňovati, anebo

ostří jich usekávati. Mimo to křivda s ne-spravedlností jednou spáchaná, dává se velmi těžko odčiňovati a ten, kdo se jich dopustil, s výčitkami svědomí nutně ztratí duševní klid a osobní spokojenost. Proto: „Caveant consules“, t. j. „Dobrý pozor nechť dají všickni, jichž se týče!“ Nechť vše dobře uváží v první řadě ti, jež Duch sv. povolal spravovati církev Boží, pak československá vláda s presidentem v čele, duchovenstvo i lid, ať věřící, ať nevěřící!

V Mnichově alespoň v listopadu r. 1918 židovští komunisté Samuel Sontheimer a Erich Mühsam prohlásili: „Rozluka církve a státu provede se v několika málo dnech. Církevní jmění zabereme. Kostely stanou se veřejnými budovami. Ráno budou v nich konati svou bohoslužbu katolíci a křesťané vůbec, odpoledne svobodní zednáři a spirítisté a večer budou se tam odbývati koncerty a lidová představení. Kněží musí pracovati jako jiní dělníci. Budou zametati ulice, čistiti stoky, pracovati na dlažbě ulic, při vymetání komínů a p. . . “ (Sr. „Die Frau“ 373.)

V československé republice ovšem není tak velikého nebezpečí bolševismu jako jinde, ale i tu při otázce o rozluce církve a státu veřejný řád, státní pořádek jakož i všeobecná bezpečnost měly

by vystoupiti silně do popředí a zatlačiti vše odstředivé, aby tím posilněny byly živly státotvorné a státopevné. To však může se státi jen tehdy, budou-li zachovány při této otázce vzácná oboustranná objektivita, ochotnost, umírněnost, láska, dobrota, shovívavost a spravedlnost tak, aby uskutečnilo se, že tato poslední je v pravdě základem českého spořádaného státu . . .

Pouta lásky.

poutavý román od Ter. Rakové, přeložil
V. Kronus. Cena 10 K.

Serafka.

(Životopisné romanetto.) Kč 4.—.
Dárek dcerám městským od Dobrovlastky.
(Marie Antonie.)

V červáncích našeho probuzení.

Román z XVIII. století. Napsal Ant. Jar.
Dubec. Cena 8 K.

Zavátou stopou.

Epické básně Václ. Korandy. Tisk. a nákl. družstva
Vlast v Praze. Cena 2 K 40 h.

Tři idylly.

Básně. Napsal Dr. M. Kovář. Cena Kč. 2.40.

„Pod českým nebem.“

Politicko-socialně historický román z prvních dob hnutí dělnictva českého. Napsal Tomáš Josef Jiroušek. Díl I. z let 1844 až 1875. Cena 24 Kč.

**Objednávky přijímá a vyřizuje admin.
družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. 26.**